

Qui és català?

written by Lluís de Yzaguirre | 17 de juliol de 2020

A mesura que s'acosta la República Catalana, els seus enemics de dins i de fora es van posant nerviosos i exterioritzen els nervis amb molta facilitat. Un dels temes que més els enerven és el de definir qui és català, que ha de tenir-hi gran transcendència. I aconsegueixen enterbolir-lo molt a força de barrejar diverses accepcions: català com a ciutadà d'un estat, nacional d'una nació, partícip d'una cultura, resident d'un indret o membre d'una comunitat lingüística.

Podem intentar esbossar-ho: ningú no dubta que el rei En Jaume fou català (encara que ni viu ni treballa a Catalunya) i que ho serà el president de la República, però ara mateix, segons l'estatut del 2006, la **condició política** de català la tenen els espanyols empadronats a Catalunya (fins i tot abans de posar-hi els peus per primera vegada, si els fa els tràmits un gestor) i no pas els andorrans o els empadronats a la zona del Principat administrada per l'Estat francès.

La **condició de nacional de Catalunya** la neguen, d'entrada, els genocides que neguen la nació, al mateix temps que s'esforcen tant com poden per a exterminar-la; però també la neguen els quintacolumnistes que intenten aplanar el camí a l'imperialisme espanyol, bo i renegant de la identitat nacional catalana: gent que s'autodefineixen com a antiidentitaris però que assumeixen implícitament la identitat dels hegemones que ens neguen els drets nacionals.

La **condició de partícip de la cultura catalana** fa anys que provoca debats unidireccionals: ningú no qüestiona que la cultura vehiculada en llengua catalana sigui cultura catalana, mentre que per a força gent no és evident que la cultura produïda pels espanyols que resideixen a Catalunya sigui cultura catalana pel simple fet de la seva geolocalització. Entre els principals defensors de considerar catalana una obra

escrita en una llengua forastera s'hi troben sobretot aquells que neguen l'existència de la nació catalana. Gent per a la qual *La plaça del diamant* deu ser una de les millors obres de la literatura suïssa.

Pel que fa a la definició de **català com a membre de la comunitat de parlants** de la llengua catalana, és gairebé una tautologia, però hi ha qui s'obstina a negar el caràcter col·lectiu del fet de parla i intenta rebatre l'existència de drets lingüístics col·lectius com els que estableixen la *Carta europea de llengües regionals o minoritàries* (CELRoM) o l'article 27 del *Pacte internacional dels drets civils i polítics*. També desautoritzen, des de la més absoluta insolvència acadèmica, l'obra d'estudiosos del nacionalisme lingüístic espanyol (Moreno Cabrera), l'imperialisme lingüístic (Phillipson), el genocidi lingüístic (Skutnabb-Kangas) o el consens congriat pels defensors de les minories nacionals o lingüístiques en la *Declaració Universal dels Drets dels Pobles* o la *Declaració Universal de Drets Lingüístics*.

En el poti-poti intel·lectual que tenim ara mateix entre tertulians dels mitjans de comunicació, hiperventilats de les xarxes socials i aiatol·làs dels partits polítics, aquestes diferents maneres d'entendre qui és català i qui no n'és es barregen i porten a situacions grotesques com la cacera d'heretges que hem vist recentment protagonitzada per notables defensors "nostrats" de l'imperialisme castellà contra l'amic Josep Maria Virgili.

Ja us ho fareu, perquè a mi ara només m'interessa una situació que farà necessari aclarir el concepte, que és el referèndum o la unilateralitat que ens ha de dur finalment la República Catalana. Al naixement de la República hi arribarem per una d'aquestes vies:

- guanyant un referèndum acordat amb la dictadura o, més probablement, amb els que l'hagin enderrocada;

- aprofitant l'oportunitat de materialitzar la unilateralitat, quan es presenti, o
- amb una intervenció exterior similar a la que la comunitat internacional intenta aplicar al Sàhara Espanyol.

En la **primera** opció, votaran els catalans tal com els defineix l'estatutet, i això inclourà els milers d'espanyols que, segons llegendes urbanes, s'estan empadronant a Catalunya des del 2010; el que no són llegendes ni urbanes ni rurals són els casos que s'han fet públics de persones que han trobat que a casa seva hi constaven empadronades persones a qui no coneixien de res i a qui mai havien autoritzat que s'hi empadronessin.

En la **segona** opció (independència unilateral aconseguida no em demaneu com) ja no cal un referèndum d'autodeterminació però el problema de qui és català només s'endarrereix uns mesos i passa a ser el problema de qui té dret a votar en el referèndum constitucional. Segurament els empadronats sense ciutadania espanyola podran votar, però caldrà fixar una antiguitat mínima d'empadronament. I, certament, tenir dret a la ciutadania catalana no voldrà dir estar-hi obligat.

La **tercera** via (intervenció exterior) derivaria del fet que algunes de les sentències europees pendents ens reconeguin com a minoria nacional perseguida, tal com algun dels advocats dels exiliats ha anunciat que inclourà en les al·legacions, acollint-se a l'article 2 del Tractat de Lisboa. Si això acabés al TPI, es podria crear un equivalent de la MINURSO que seria la MINURC o potser MINURCat, la qual hauria de controlar el desenvolupament d'un referèndum d'autodeterminació en condicions equitatives, inclòs el cens.

En el cas del Sàhara, els invasors marroquins van intentar desvirtuar el cens incloent-hi els participants de la Marxa Verda i llurs descendents. Com que no va sortir-se'n, el 1995 ho varen rebaixar i acceptaven que les quatre primeres

generacions en quedessin excloses, però la comunitat internacional, representada per la MINURSO, no ho ha acceptat i la dictadura marroquina té bloquejada la celebració del referèndum.

Si mai hi ha una MINURCat que hagi de fer un cens de catalans amb dret a votar sobre l'autodeterminació de Catalunya, estic segur que hi haurà consens a rebutjar el criteri etnicista espanyol dels "ocho apellidos catalanes"; criteri que no em deixaria fora només a mi, sinó a gairebé tota la gent amb qui fa anys que col·laboro per la llibertat nacional de Catalunya a Òmnium, a l'ANC, al sindicat, a la universitat i a altres àmbits.

Però bé caldrà tenir un criteri o altre, no? Fa una vintena d'anys, en una comunicació acadèmica sobre drets i planificació lingüístics, vaig proposar el *ius linguae* com a alternativa al *ius gentium*. En aquell moment m'inclinava per considerar que és català qui vol ser-ne i que la voluntat de ser-ne es demostra incorporant-se a la comunitat de parlants del català, sota el criteri que el fet crucial que defineix la nació catalana és la seva llengua.

Des d'aquesta perspectiva, Catalunya, com a nació sense estat, no pot atorgar o denegar la ciutadania, però sí que atorga la nacionalitat amb un mecanisme col·lectiu inconscient: tan bon punt una persona se'ns adreça en la nostra llengua, el considerem connacional i avui en dia fins i tot ho convertim en una facècia col·lectiva anomenada *katalonski*. Per tant, aquí tenim un criteri que no es basa en l'ADN o en arbres genealògics i que és bo d'aplicar. Però aquest criteri (resumit: és català qui parla català), que tenia clar fins al primer d'octubre del 2017, no és el que jo defensaria avui.

El primer d'octubre ens vàrem trobar, defensant les escoles i la democràcia, gent de moltes llengües diferents i no hi vàrem tenir cap problema. Això sí, ni una sola vegada vàrem patir actituds supremacistes per a obligar-nos a renunciar al

català: aquell dia tothom que hi era entenia el català, encara que no el parlés, i tothom va col·laborar *de facto* a evitar que els catalans ens sentíssim estrangers al nostre país. Aquell dia em va canviar en molts aspectes, un dels quals fou que no voldria renunciar a tenir de compatriotes totes aquelles persones i que n'hi havia hagut prou que s'esforcessin a respectar el dret dels catalans a emprar la nostra llengua.

Doncs, en aquest moment, si la MINURCat em demanés el meu parer, proposaria la següent fórmula: "és català qui en vulgui ser, a condició que demostrï aquesta voluntat essent capaç d'entendre la llengua catalana". Estic segur que molts connacionals (especialment, els que són sota administració francesa) ho trobaran galdós i crec que s'hi oposaran; però estem parlant del moment en què posarem en marxa la República, controlarem l'espai radioelèctric, a les escoles s'hi farà immersió de veritat, entre altres coses perquè els mestres hauran fet reciclatge de veritat, les indústries culturals tindran múscul per a plantar cara a les cultures hegemòniques i tot el que és normal a Grècia, Països Baixos, Madagascar o Cuba serà normal a Catalunya, de manera que serà només durant uns anys que aquests nostres compatriotes tindran dificultats perquè una petita proporció de catalans seran només catalanoparlants passius (dificultats que tenen avui en una proporció més elevada).

Com diu el preàmbul de la CELRoM, el dret d'usar una llengua regional o minoritària en la vida privada i pública constitueix un dret imprescindible, de conformitat amb els principis continguts en el *Pacte internacional relatiu als drets civils i polítics* de les Nacions Unides, i de conformitat amb l'esperit de la *Convenció de salvaguarda dels Drets de l'home i de les Llibertats fonamentals* del Consell d'Europa, per tant, si un català no pot emprar la seva llengua al seu país veu limitats severament els seus drets. Des d'aquest punt de vista, ser políticament català ha de tenir

aquests dos requisits: que la persona ho vulgui i que no restringeixi (ni que sigui involuntàriament) els drets de la resta de catalans, inclosos els drets lingüístics.

Sé que a mi no m'ho vindran a demanar, però llavors em queda clar que la pregunta clau no és **qui és català**, sinó **qui decidirà qui és català**.